

הישגים הנדרשים

להוראת תושב"ע (משנה וגמרא)

לכיתות ג' – ח'

עמוד	הישג
2	1. יסודות תורה שבעל פה
6	2. מושגי תוכן
7	3. אוצר מילים, קריאה והיגוי
9	4. מבנה
11	5. פרשנות והיסק
12	6. ערכים ורלוונטיות

תוכנית הלימודים במשנה וגמרא נקבעה ע"י הפיקוח על הוראת תושבע"פ בחינוך הדתי. תוכן ההישגים מבוסס על מסמך שנכתב באנגלית בשם: "Core Standards for Teaching TOSHBA" ע"י צוות מומחים, בחסות גמרא ברורה ובראשות הרב מאיר פכלר, מנכ"ל גמרא ברורה.

בעריכתו ובהכנתו של המסמך בעברית, היו שותפים: הרב מאיר פכלר וצוות מומחים מטעם גמרא ברורה; הרב דוד עצמון, מפ"א להוראת תלמוד ותושבע"פ; הגב' אורה קפלון, מדריכה ארצית להוראת משנה; הרב זלמן סלמנדר - מדריך ארצי להוראת גמרא ומצוות המומחים של גמרא ברורה.

© כל הזכויות על מסמך ההישגים במשנה ובגמרא, שמורות לרב מאיר פכלר (גמרא ברורה)

1. יסודות תורה שבעל פה

הישג זה כולל ידע בסיסי אודות מהותה ומאפייניה של התורה שבעל פה, מסירתה מדור לדור, יכולת התמצאות בספרי התלמוד, הכרת התנאים והאמוראים, והכלים והכללים שעמדו בבסיס הדיון התלמודי. המסגרת להקניית היסודות לתושב"ע תהיה בחלקה באופן נפרד כהקדמה ובעיקר בהקשר ללימוד המשנה או הסוגיא.

1.1 מקורה, מהותה, מאפייניה ותולדותיה של תורה שבעל פה (נספח 1- סדר המסורה)

התלמיד יבין את הקשר היסודי שבין התורה שבכתב לבין התורה שבעל פה ואיך זו התגבשה למשנה וגמרא.

עקרונות יסוד

- א. תורה שבעל פה היא הפירוש והפירוט של המצוות הכתובות בתורה שבכתב. בלעדיה, לא היינו יודעים איך לקיים שום מצווה בצורה נכונה, עם כל דקדוקיה ופרטיה.
- ב. תורה שבעל פה נמסרה מדור לדור ללא הפסקה מרב לתלמיד, מאב לבנו, ממשה רבינו עד ימינו.
- ג. תורה שבעל פה מכילה שלשה חלקים:

1. זו שנמסרה למשה בהר סיני, הכוללת תיאור על אופן קיום המצוות והמידות שהתורה נדרשת בהן.
2. הלכות שנתחדשו מאוחר יותר בעזרת המדרש, ובאמצעות המידות שהתורה נדרשת בהן שנמסרו למשה בסיני.
3. תקנות וגזירות – שחכמינו תקנו וגזרו מכוח סמכותם שניתנה להם מהר סיני.

מאחר והיה אסור לכתוב תורה שבעל פה, היא נמסרה מדור לדור בעל פה, ומכאן שמה.

- ד. התורה שבעל פה נמסרה מאב לבן ומרב לתלמיד. עם ירידת הדורות והקושי בהסתמכות על דרך מסירה זאת, החלו לנסח את ההלכות באופן רשמי למסירה בעל פה, וכך החלה להתגבש המשנה. בתחילה נוצרו קבצי משנה שונים בבתי מדרש שונים, והדבר גרם גם להיווצרותן של מחלוקות.

אחרי חורבן בית שני, כאשר התברר לחכמינו שנוצר קושי לזכור את כל התורה שבעל פה והיה חשש כבד שהיא תשתכח מכלל ישראל, התכנסו החכמים ביבנה והחלו בסידור שיטתי של המשנה.

- ה. כמאה וחמשים שנה אחרי החורבן, הושלם מפעל חיבור ספר המשנה על ידי רבי יהודה הנשיא ובית דינו. סמכותם של ששת סדרי המשנה התקבלה על ידי כלל ישראל כולו. כל היצירה התנאית שלא נכללה במשנת רבי יהודה הנשיא נקראת "ברייתא". חלקה נקבץ בחיבורים אחרים כגון התוספתא ומדרשי ההלכה.

- ו. האמוראים, חקרו והרחיבו את המשניות. דיונים אלה נערכו על ידי רבינא ורב אשי, בגמרא.

מטרות:

1. התלמיד יגדיר את המושג "תורה שבעל פה"
2. התלמיד יעמוד על הפער שבין הציווי שבתורה לבין המידע העולה מן הכתובים הנחוץ לקיומו
3. התלמיד יבחין כי חז"ל בתושב"ע משלימים את הפרטים הנחוצים לשם קיום המצווה
4. התלמיד יבין כי התורה שבעל פה מכילה שלושה חלקים כפי שמפורט בעקרון ב'
5. התלמיד יבין את הצורך בכתיבת התושב"ע
6. התלמיד יכיר את שמותם, אופיים וסמכותם של חיבורי התנאים והאמוראים
7. התלמיד ישווה בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה
8. התלמיד יבין ויעריך את תוקף סמכותם של חז"ל ביצירת התורה שבעל פה ובעיבודה
9. התלמיד ידע למצוא מידע רלוונטי מתוך מאגרי מידע תורניים

מיומנויות

10. יכולת הבחנה בין דברי חכמים למקורות מן התורה
11. יכולת התחקות אחר התהוות ההלכה שבמשנה ובגמרא מתוך המקורות בתורה
12. יכולת התמצאות במאגרי מידע

פריסת לפי שכבות גיל:		
שנה ג-ד	שנה ה-ו	שנה ז-ח
1,2,3,5,7,8,10	1-10	1-12 בתוספת עומק והרחבה.

דוגמאות למשימות הערכה:

1. העתק את המקור שבתורה המופיע במשנה.
2. כתוב בתורה: "בסוכות תשבו שבעת ימים" דני רוצה לדעת כיצד לקיים את מצוות הסוכה. איזה מידע יכול דני להבין מהפסוק? חבר שאלות נוספות שיש לדני. היכן ימצא את המידע?
3. צור "עץ חיים" או "ציר זמן" של שלשלת המסורה ממשה רבינו עד ימנו.
4. שאל את רב בית הספר/רב בית הכנסת/רב השכונה שאלה הלכתית. תאר כיצד נעזר הרב בספרות ההלכה של ראשונים ואחרונים על מנת להגיע לפסק הלכה. ציין את מקומה של המשנה בתהליך התהוות ההלכה. (מיועד לכיתות ז,ח)

1.2 המסורה – ממתן תורה עד ימינו

התלמיד ישלוט ביסודות המסורה עם יכולת למפות את שלשלת המסורה מאז ניתנה בהר סיני, דרך אנשי כנסת הגדולה, התנאים, האמוראים, הסבוראים, הגאונים, הראשונים ואחרונים, עד עצם היום הזה.

עקרונות יסוד

תורה שבעל פה נמסרה מדור לדור ללא הפסקה מרב לתמיד, מאב לבנו, ממשה רבינו עד ימינו.

פריסה לפי שכבות גיל:

ז-ח	ה-ו	ג-ד	
ראשונים ואחרונים	משנה - גמרא	תנ"ך - משנה	

מטרות

ידע והבנה

1. התלמיד יעקוב אחרי התפתחותה של מצווה כפי שהיא מופיעה בתורה שבכתב דרך שלבי המסורה עד לקיומה הלכה למעשה.

דוגמאות למשימות הערכה:

2. מהן ההשלכות של שרשרת מסורה בלתי נפסקת על החיים שלי?
3. התלמיד ייצור "עץ חיים" או "ציר זמן" של שלשלת המסורה ממשה רבינו עד המורה.
4. שאל את רב השכונה/בית הכנסת/העיר על שאלה הלכתית שהופנתה אליו והיה צריך לעיין בספרות ההלכה של ראשונים ואחרונים על מנת להגיע לפסק הלכה. לכתוב עבודה המתארת את התהליך.

1.3 התמצאות בש"ס משנה וגמרא (נספח 2 - מבנה המשנה והמסכתות)

התלמיד יגלה יכולת התמצאות בגמרא ובמשנה באופן כללי ובדף הגמרא עצמו, באמצעות הכרת יסודות מארגנים מפורשים ושאינם מפורשים

עקרון יסוד

- א. התלמוד (משנה/גמרא) מאורגן לפי סדר מסוים המאפשר יכולת ניווט. היסודות המארגנים המפורשים של המשנה והגמרא הם: ששה סדרי משנה (ש"ס) מסכת, פרק, משנה, דף, עמוד.
- ב. כל דף בגמרא בנוי באופן שמאפשר יכולת לזהות את כל החלקים של הדף. היסודות המארגנים המפורשים הבסיסיים הם: גמרא, רש"י, תוספות
- ג. כל דף בגמרא בנוי באופן שמאפשר יכולת לזהות את כל החלקים של הדף. היסודות המארגנים המפורשים הנוספים הם: ר"ח, עין משפט, מסורת הש"ס, תורה אור, הגהות הב"ח.
- ד. לתורה שבעל פה 3 סוגי מקור: **מקור תנכ"י** (פסוק/מקרא), מקור התנאי (משנה/ ברייתא) כמה מהברייתות נערכו לאוסף הנקרא תוספתא, **ומקור אמוראי** (מימרות וסוגיות).
- ה. התלמיד יוכל להתמצא בדף הגמרא באמצעות יסודות מארגנים שאינם מפורשים כמו מקרא, סוגיה, ברייתא ומימרא.

מטרות

ידע והבנה

1. התלמיד ימנה את ששת סדרי המשנה ויסביר מהו תוכנו של כל סדר
2. התלמיד ימנה מסכתות נבחרות מכל סדר ויסביר את תוכנם.
3. התלמיד יתאים בין נושא לסדר או מסכת הקשורים אליו.
4. התלמיד יזהה חלקים של דף הגמרא ויסביר את מה מהותם ותפקידם בהבנת הסוגיה.

מיומנויות

5. יכולת ניווט בדף גמרא לא מוכר (אנסיין) וימצא את כל חלקיו.
6. יכולת שימוש ב"היפרלינקים": עין משפט, תורה אור, מוסרת הש"ס וימצא את הציטוט במקור.
7. יכולת זיהוי מקרא, משנה, ברייתא מימרא בגמרא לא מוכרת.
8. יכולת לשייך נושא למסכת, ומסכת לסדר

פריסה לפי שכבות גיל		
שנה ז - ח	שנה ה - ו	שנה ג - ד
1-8	1-8	1,2 באופן כללי (דוגמאות מעטות של מסכתות הקשורות לכל סדר)

1.4 הכרת החכמים (ראה נספחים 3, 4)

התלמיד ירכוש ידע ביוגרפי בסיסי אודות התנאים והאמוראים העיקריים של כל דור, החל מתקופת הזוגות עד חתימת התלמוד. ידע זה כולל שליטה באיזה דור כל חכם היה חי, מי היו רבותיו, חבריו, תלמידיו העיקריים, ומקום המצאותם.

עקרונות יסוד

- א. חז"ל הם מקור ההשראה משמעותי ויסודי של עם ישראל.
- ב. בכל משנה משתתפים דורות שונים של תנאים. בכל סוגיא משתתפים תנאים ואמוראים, המקיימים ביניהם יחסי גומלין שונים- רב ותלמיד / דורות שונים. במהלך הסוגיא הגמרא מקשה קושיות מאמרותיו של אחד על משנהו.
- ג. תקופות חז"ל מתחלקת לשלושה:
 1. תקופת אנשי כנסת הגדולה והזוגות
 2. תקופת התנאים – תקופת יבנה ותקופת הגליל
 3. תקופת האמוראים
- ד. הפרטים הביוגראפיים של כל תקופה הם: שמות החכמים, הדור בהם חיו, רבותיהם, חבריהם, תלמידיהם הבולטים, ומקום מגוריהם/פעולתם.

מטרות:

1. התלמיד ישלוט בידע ביוגרפי בסיסי של תנאים ואמוראים נבחרים
2. התלמיד יתחקה אחר ייחודיותם, מאפייניהם, פועלם של תנאים או אמוראים לפי בחירתו תוך שימוש במקורות מידע כתובים או מקוונים
3. התלמיד יברר את הפרטים הביוגרפיים החשובים הקשורים לשמות חז"ל המופיעים במשנה או בגמרא כדי לעמוד על ההקשר של התוכן הנלמד (שיטת בית המדרש, היררכיה, ערכים, רקע היסטורי)
4. התלמיד יסיק תובנות המתבססות על ידע שרכש אודות התנאים והאמוראים כדי לאפשר לו הזדהות והבנה של המשנה או הגמרא וערכיה

מיומנויות

5. יכולת שאילת שאלות בקשר לתנא/אמורא כדי להבין את התוכן הנלמד בהקשרו
6. יכולת שימוש במקורות מידע כתובים או מקוונים לשם מציאת פרטים על חז"ל.
7. יכולת הסקת תובנות המתבססות על הידע שרכש אודות חז"ל בהקשר למשנה או לסוגיה הנלמדת

פריסה לפי שכבות גיל (ראה נספח 3)		
שנה ז - ח	שנה ה - ו	שנה ג - ד תנאים בלבד
כל שכבות הגיל יעסקו במטרות ובמיומנויות הנ"ל. הספירליות תתבטא בהרחבה ובהעמקה שלהן		

דוגמאות למשימות הערכה

כתיבת עבודת חקר על ייחודיותם, מאפייניהם, פועלם של תנאים או אמוראים תוך שימוש במקורות מידע כתובים או מקוונים ובהלימה לכללים של עבודת חקר. (ראה נספח 4).

1.5 מושגים ועקרונות בדרכי דיון ההלכתי

התלמיד יכיר מגוון מושגי לימוד המופיעים במשנה ובגמרא לרוב בצורה לא מוצהרת שמהווים בסיס לדרכי הלימוד של חז"ל במשנה ובגמרא. חלק ממושגים אלו עוסקים בשיטות לימוד מהפסוק אל התורה שבעל פה.

עקרונות יסוד

- קיימים מושגי לימוד המתייחסים לצורה שבה נלמדת ההלכה מן המקור שבתורה. כגון 13 מידות שהתורה נדרשת בהן
- אחד העקרונות המרכזיים באופן הלימוד הוא הכרה בקיומם של מגוון דעות: "אלו ואלו דברי אלוקים חיים". ריבוי המסורות ודרכי הפרשנות השונים בקרב החכמים, הבאים לידי ביטוי במושג "מחלוקת" הם מאבני היסוד של ההתפתחות של התורה שבעל פה
- כאשר ישנה מחלוקת, נקבעו כללים כיצד להכריע בה
- קיימים מושגי לימוד המגדירים סטטוס הלכתי. כמו: דאורייתא, דרבנן, לכתחילה בדיעבד

מטרות:

- התלמיד יזהה מושג או עיקרון באמצעות מילים מפורשות
- התלמיד יזהה מושג או עיקרון שאינם מפורשים בקטע הנלמד
- התלמיד יגדיר את המושג שזיהה
- התלמיד ישתמש בעיקרון / מושג בהבנת דרך הלימוד של המשנה או הסוגיה

מיומנויות

- יכולת זיהוי והגדרה של מושג/ עיקרון הלכתי
- יכולת שימוש במושג/עיקרון בהבנת המהלך של הדיון
- יכולת תרגום המושג/העיקרון ברובד היומיומי

פריסה לפי שכבות גיל: (נספח 5)		
שנה ז-ח	שנה ה-ו	שנה ג-ד
1-7	1-7	1,3,4,6,7

דוגמאות למשימות הערכה

1. לפניכם סיפור. עליכם לזהות ולהגדיר את מושגי הלימוד הבאים בסיפור (כגון: דיוק, וכדומה).
2. קבעו איזה מושג או עקרון נאמר בסיפור מפורש ומה ניתן ללמוד על הסיפור בעזרת דיוק?
3. חברו סיפור ושלבבו בו מושג או עקרון של לימוד.

2. מושגי תוכן

הישג זה עוסק במושגי התוכן הנמצאים בחומר הנלמד. בכל פרק משניות ובכל סוגיא ישנם מושגים עיקריים שהם הכרחיים להבנת המשנה או הסוגיה וכן מושגים משניים שהובאו דרך אגב, ופחות חיוניים להבנת המשנה או הסוגיה.

2.1 מושגי הלכה (נספח 6)

התלמיד יוכל להגדיר מושגים הלכתיים מרכזיים במשנה או בסוגיה אותה הוא לומד.

עקרונות יסוד

במשנה ובסוגיה קיימים מושגים הלכתיים הקשורים לתכנים הנלמדים. ישנם מושגים מרכזיים ומשניים.

1. מושג עיקרי- הוא מושג אשר מהווה את היסוד של המשנה או הסוגיה שבלעדיו לא ניתן להבין את החומר הנלמד.
2. מושג משני- הוא מושג שנזכר בחומר הנלמד אך אינו עקרוני להבנת הרעיון המרכזי של המשנה או הסוגיה

מטרות:

1. התלמיד יזהה מושגים הלכתיים במשנה ובגמרא
2. התלמיד יבחין בין מושגים עיקריים למושגים משניים
3. התלמיד יגדיר באופן מדויק מושג הלכתי עיקרי, יעמוד על מקורו וימנה הלכות עיקריות הקשורות אליו.
4. תלמיד יגדיר באופן מדויק ובקצרה מושג הלכתי משני

מיומנויות

5. יכולת זיהוי מושגים עיקריים או משניים שלמד, במשניות ובסוגיות שטרם נלמדו
6. יכולת בניית הגדרה של מושגים בהתאם לרכיבים הנדרשים (לכיתות ז, ח בלבד):
 - א. הגדרתו של המושג:
 - ב. מקורו. מדאורייתא או מדרבנן/ פסוק מפורש או דרך לימוד אחרת.
 - ג. כמה הלכות בסיסיות.

3. אוצר מילים, קריאה והיגוי

הישג זה כולל ידע בסיסי של לשון חכמים, תרגום המשנה והסוגיה לשפתו של התלמיד, אוצר מילים ארמיות, וכן פיתוח קריאה רהוטה של המשנה וסוגיות הגמרא עם הנגנה נכונה. חשוב לציין שהישג זה מתייחס להכרת לשון המשנה והגמרא; סגנון ותחביר, אך לא מתייחס למילות כאמד"ט, מילות מפתח (ראה הישג 4), לשמות החכמים או למושגים הלכתיים

3.1 לשון המשנה

שפת המשנה היא לשון חכמים. התלמיד יכיר את מבנה המשפטים הייחודי ללשון חכמים שפת הגמרא היא ברובה ארמית. יש מילים מרכזיות שימושיות שחוזרות בסוגיות רבות

פריסה לפי שכבות גיל (ראה נספח V)		
ד	ה-ו	ז-ח
50 מילים	80 מילים	70 מילים

עקרונות יסוד

שפת חז"ל איננה זהה לעברית של ימנו ויש לה ייחודיות ומאפיינים המתבטאים בכמה מישורים:

1. חלק מהמילים/ביטויים/תבניות הלשון המשמשים את חז"ל אינם מקובלים בשפת ימינו (קוראין כדרך, ליסטין) ולחלקם יש משמעות שונה מהמקובלת היום (להביא לימות המשיח).
2. דרך כתיבת המילים/פעלים שונה מהמקובל בימינו (סיומת 'ן' במקום 'ם', החלפת 'ה' ב-'ת' "לקרות").
3. בלשון חז"ל קיים מבנה משפטים ייחודי. לדוגמא: לא..אלא, לא הרי..כהרי, כל שאינו ב..אינו ב..

מטרות:

1. התלמיד ידע לחזור על דברי המשנה והגמרא בלשונו
2. התלמיד יזהה מילים וביטויים הדורשים ביאור
3. התלמיד יבחין במילים/ביטויים מוכרים אך מובאים במשנה או בסוגיה במשמעות שונה מזו הרווחת בשפה המקובלת בימינו
4. התלמיד יפענח מילים/ביטויים באמצעות ההקשר בו הם מופיעים
5. התלמיד יזהה מילים הכתובות בחילופי אותיות וימירו אותן ללשון ימינו
6. התלמיד יבחין במבנים תחביריים מיוחדים של משפטים במשנה או בסוגיה
7. התלמיד ישתמש בסגנון או בביטויים מהמשנה והגמרא בכתיבה ובדיבור
8. התלמיד ישלוט במילים מרכזיות בארמית לפי הנדרש
9. התלמיד יתרגם משפטים שלמים מתוך סוגיית הגמרא

מיומנויות

10. יכולת תרגום ופענוח מילים מתוך הקשר ושלא מתוך הקשר
11. יכולת זיהוי הסגנון של המשנה או הסוגיה
12. יכולת יישום הסגנון של המשנה והגמרא בכתיבה ובדיבור

פריסה לפי שכבות גיל		
ח,ז	ה,ו	ג,ד
1-12 במורכבות רבה יותר	1-12	1-5,8,9

3.2. שפת הגמרא

התלמיד יזהה את המעברים בין העברית לארמית ולהיפך.

עקרונות יסוד

1. כאשר חכמינו מסרו הלכה, בין במשנה או בברייתא וכן במימרא אמוראית הם עשו זאת בדרך כלל בלשון הקודש, בעברית. לעומת זאת, כאשר דנו בהלכה, הם ניהלו משא ומתן בגמרא בארמית שזו היתה שפת האם שלהם.

2. רגישות כלפי שינויי שפה אלה תעזור לתלמיד לחלק את הסוגיא ליחידות נכונות של שקלא וטריא, ולהבחין בין המקורות לבין הדיון.

פריסה לפי שכבות גיל (ראה נספח VI)		
ח-ז	ה-ו	ד
	קידומות ארמיות	"ה" בעברית בתחילת מילה הופכת ל"א" בסוף המילה בארמית, "ז" ל"ד", "ש" ל"ת" וכו'..

מטרות

ידע והבנה

1. התלמיד יפתח רגישות למעברים בין עברית וארמית בגמרא.
2. התלמיד יזהה סימני מפתח המצביעים על מעברי הלשון בין עברית לארמית, כגון ההבדל בין ה בתחילת מילה לא בסוף, בין "ז" ל"ד", בין "ש" ל"ת".
3. התלמיד ייעזר בשינויי השפה כדי לחלק את הסוגיא ליחידות נכונות של שקלא וטריא ולהבחנה בין המקורות המובאים בגמרא לבין הדיון עליהם.
4. התלמיד ייעזר בשינויי השפה כדי לחלק סוגיא בלתי מוכרת ליחידות נכונות של שקלא וטריא ולהבחנה בין המקורות המובאים בגמרא לבין הדיון עליהם.

מיומנויות

5. יכולת הבחנה בין החלקים בעברית לבין החלקים בארמית בגמרא שטרם נלמדו.

קריאה קולית (נספח 7)

התלמיד יקרא קריאה שוטפת ורהוטה של המשנה והגמרא, ויתאמן בשינונה של משניות בעל פה.

עקרונות יסוד

1. קריאה שוטפת ורהוטה של המשנה מתייחסת למרכיבים הבאים .:

- א. פענוח מדויק של סימני הכתב (עיצורים ותנועות).
- ב. הנגנה נכונה של הטקסט:
 - שימוש נכון במלעיל ומלרע.
 - הבחנה בין משפט חיווי לבין משפט שאלה (הנגנה עולה או יורדת)
 - הנגנה המעידה על פיסוק נכון של המשנה והגמרא: נקודתיים, סימן קריאה, מירכאות, סימן שאלה וסוגריים
- ג. שטף הקריאה: קריאה מצרפת - לא הברתית, ללא הפסקות שאינן מתאימות בתוך המילים, בין המילים ובין המשפטים. כך שיהיה ברור לפי ההפסקות בקריאה כאשר עוברים שלבים של המשנה. כמו מרישא לסיפא, וכאשר הגמרא עוברת בין שאלה לתשובה, קושיא ותירוץ וכו'.

2. אחד הערכים בלימוד המשנה הוא היות המשנה סדורה על פה בפי הלומד. שינון המשנה הוא ערך חשוב בפני עצמו.

מטרות

1. התלמיד יפענח בקריאה קולית בצורה מדויקת את סימני הכתב במשנה/בסוגיה הנלמדת בכתה
2. התלמיד יקרא בהנגנה נכונה של המשנה והגמרא בסוגיא/ משנה שנלמדה בכתה
3. התלמיד יקרא באופן שוטף ורציף את המשנה והגמרא שנלמדה בכתה תוך הפסקות במקומות הנכונים במשנה/בסוגיה.
4. התלמיד יישם מיומנויות אלה בקריאה קולית של קטע משנה או גמרא שאיננו מוכר
5. התלמיד ישתמש בטבלת "הערכה עצמית" לבקרת קריאתו (ראה נספח 7)
6. התלמיד ישנן את המשנה בעל פה

מיומנויות

7. יכולת קריאה מוטעמת של קטעי משנה/גמרא מוכרים
8. יכולת קריאה מוטעמת של קטעי משנה/גמרא שאינם מוכרים
9. יכולת בקרה עצמית של הקריאה באמצעות הקלטה או משוב עמיתים

פריסה לפי שכבות גיל		
שנה ג-ד	שנה ה-ו	שנה ז-ח
1,2,3,5,6,7,9	1-9	1-9
משנה קצרה	משנה ארוכה וסוגיה בינונית	כמה משניות וסוגיות ארוכות

4 מבנה

הישג זה מתייחס להבנת מבנה המשנה/הסוגיה כיחידה בפני עצמה, וכן ראיית מיקומה של המשנה בהקשר של הפרק והמסכת ואת מיקומו של הסוגיה בהקשר של המשנה

4.1 פיתוח יכולת זיהוי של רכיבי המשנה ההלכתית, לאפיין אותם ולקשר ביניהם (נספח 8)

עקרונות יסוד

- א. למשניות יש תבניות אופייניות. לשם לימוד עצמאי והבנת המשניות חשוב להרגיל את הלומדים להכיר את התבניות הבסיסיות של משניות.
- ב. הדגם המובהק של משניות הוא דגם הלכתי מקובל, כלומר: מקרה ודין. אבל קיימות גם משניות של כללים – שבהם אין מקרה אלא עקרון כללי, וכן משניות מסוגים אחרים כגון משניות של אגדה.
- ג. הכרת מרכיבי המבנה חיונית להבנת המשנה. מאפייני המבנה של המשנה ההלכתית המקובלת: כל טקסט משנה הלכתי (למעט אגדה או מדרש) בנוי מעד חמישה מרכיבים/מאפיינים. ניתן לכנות אותם: **כאמד"ט**:
 כותרת - אומר - מקרה - דין - טעם
- ד. חז"ל השתמשו במטבעות לשון אופייניות לציון מילות כאמד"ט.
- ה. בהצגת המקרים, הדינים והטעמים (מד"ט) ניתן להבחין בתת מבנים; מבנה הלכתי, מבנה המקשר בין תושב"ע לתושב"כ, מבנה המתאר רצף כרונולוגי וכד'.
- ו. לסוגיות בגמרא יש תבניות אופייניות. לשם לימוד עצמאי והבנת הסוגיות חשוב להרגיל את הלומדים להכיר את התבניות הבסיסיות של סוגיות הלכתיות.
- ז. בעריכת הגמרא, חכמנו שכתבו את הדיונים השונים מבתי המדרש למיניהם בצורה של שקלא וטריא שניתן לאפיין אותה לפי מרכיבי דיון מוגדרים

מטרות

1. התלמיד יכיר מבנים שונים של משנה ויעמוד על התבנית המרכזית הקלאסית של משנה הלכתית.
2. התלמיד יגדיר את מרכיבי הכאמד"ט
3. התלמיד ישלוט במילים המצביעות על חלקי הכאמד"ט ויסביר איזה אפיון הם מציגים
4. התלמיד יישם וימחיש את עקרונות הכאמד"ט באמצעות דוגמאות מחיי היומיום
5. התלמיד יארגן את המשנה שנלמדה בכתה באמצעות חילוק אפיון וקישור (חא"ק) של כאמד"ט
6. התלמיד יארגן משנה שטרם נלמדה בכתה באמצעות חא"ק של כאמד"ט.
7. התלמיד ישלים מילות כאמד"ט שאינן כתובות במפורש במשנה
8. התלמיד יזהה את המבנה הפנימי של המד"ט

מיומנויות

9. יכולת זיהוי ואפיון מילות כאמד"ט במשנה שטרם נלמדה
10. יכולת קישור בין חלקי המשנה באמצעות מילות כאמד"ט (חא"ק)
11. יכולת זיהוי כאמד"ט בסיפור מהמציאות היומיומית של התלמיד
12. יכולת שילוב מילים של הכאמד"ט שאינן מופיעות במשנה

פריסה לפי שכבות גיל		
שנה ג-ד	שנה ה-ו	שנה ז-ח
2,3,4,5 7,8,9	1-12	כנ"ל במשניות בעלות מבנה שבו הכאמד"ט אינו מפורש.

דוגמאות למשימות הערכה:

לפניכם משפט הקשור למציאות של חיי היומיום. מצאו את רכיבי הכאמד"ט במשפט:
משחק במגרש: המנהל אוסר על התלמידים לשחק מחר במגרש עקב שיפוצים.

טעם	דין	מקרה	אומר	כותרת
שיפוצים	אסור לתלמידים	משחק מחר במגרש	המנהל	כללי המגרש

4.2 פיתוח יכולת זיהוי של רכיבי הסוגיה ההלכתית, לאפיין אותם ולקשר ביניהם

עקרונות יסוד

- א. לסוגיות בגמרא יש תבניות אופייניות. לשם לימוד עצמאי והבנת הסוגיות חשוב להרגיל את הלומדים להכיר את התבניות הבסיסיות של סוגיות הלכתיות.
- ב. בעריכת הגמרא, חכמנו שכתבו את הדיונים השונים מבתי המדרש למיניהם בצורה של שקלא וטריא שניתן לאפיין אותה לפי מרכיבי דיון מוגדרים
- ג. הגמרא מחולקת לסוגיות. לכל סוגיא יש מבנה שקלא וטריא יחודי
- ד. ניתן לחלק את הסוגיה ליחידות שקלא וטריא בעזרת שלשה מדדים עיקריים: I. מילות מפתח II. שינויי שפה, מעברית לארמית והפוך. III. "מאן דאמר" חדש
- ה. כל פסקה בסוגיא ניתן לאפיין על פי תיפקודה והקשרה בשקלא וטריא של הסוגיה.
 - ו. הדיון בגמרא מתנהל על פי תבנית של שאלות ותשובות (שקלא וטריא).
 - ז. המאפיינים העיקריים בשקלא וטריא הם פתיחה, שאלה, תשובה, וסיוע.
- ח. איפיונים אלה אפשר לחלק לעוד חלקים: פתיחה – פתיחה והשלמה שאלה – שאלת בירור, קושיא, וסתירה. תשובה – תשובה מבארת, תשובת אוקימתא ותשובת מסקנה
- ט. עורכי התלמוד רב אשי ורבינא השתמשו במערכת של מילות (ובטויי) מפתח לזיהוי חלקי השקלא וטריא. כל מילת מפתח מצביעה על כוונת ומטרת הפסקה בשקלא וטריא. לשאלה תשובה, סיוע וכו'. חשוב לציין שישנן מילות מפתח שלהן יש יותר מתפקיד אחד כלומר שמשתייכות לכמה אפיונים. ועל הלומד להפעיל שיקול דעת כדי לזהות לפי ההקשר מהו תפקיד/אפיון המילה הזו בהקשר של הסוגיה.
- י. בהתפתחות השקלא וטריא קיימים קשרים לוגיים אותם מצינות מילות המפתח. בהתאם לכך ישנן תת קבוצות של מילות מפתח שמופיעות באופן שיטתי. באמצעות זיהוי מילת מפתח אחת יוכל הלומד לצפות איזו מילה או מילות מפתח צפויות להיות בהמשך הסוגיה

מטרות

1. התלמיד יתחום סוגיה לפסקאות (חילוק).
2. התלמיד יעזר בעקרונות הבאים של תיחום סוגיה לפסקאות: מילות מפתח, שינויי לשון ו"מאן דאמר".
3. התלמיד יגדיר המאפיינים השונים בשקלא וטריא.
4. התלמיד יזהה איפיונים אלה בסוגיא.
5. התלמיד יגדיר את מילות-המפתח ויסביר אלו אפיונים הן מיצגות.
6. התלמיד יזהה את המהלך בשקלא וטריא שמאופיין באמצעות מילת מפתח נתונה ויוכל לשער מה תהיה מילת המפתח הבאה שממשיכה מהלך זה בסוגיה.

7. התלמיד יעמוד על משמעותה של מילת המפתח בהקשר של הסוגיה - בסוגיה מוכרת.
8. התלמיד יעמוד על משמעותה של מילת המפתח בהקשר של הסוגיה. בסוגיה שאיננה מוכרת.
9. התלמיד יישם וימחיש את עקרונות השקלא וטריא באמצעות דוגמאות מחיי היומיומיים.
10. התלמיד יארגן את הסוגיא באמצעות החא"ק של השקלא וטריא בסוגיא שנלמדה.
11. התלמיד יארגן את הסוגיא באמצעות החא"ק של השקלא וטריא בסוגיא שטרם נלמדה.

מיומנויות

12. יכולת חלוקת סוגייה לפסקאות ואפיון כל פסקה.
13. יכולת קישור בין חלקי המשנה באמצעות מילות כאמד"ט. (חא"ק)
14. יכולת זיהוי מילות מפתח בסוגיא שטרם נלמדה.
15. יכולת אפיון של מרכיבי השקלא וטריא וקישור ביניהם באמצעות מילות מפתח.
16. יכולת הנחה איזו מילת מפתח תופיע לפני או/אחרי מילת מפתח שזיהה זה עתה, הן בשלבי שקלא וטריא, הן בתוך פסקה עם כמה שלבים.
17. יכולת השערה מה יתרחש בסוגיה בהתבסס על השלב של שקלא וטריא שהיגע אליו בינתיים.
18. יכולת שליטה בקבוצות של מילות מפתח דומות, מאותה "משפחה", כגון: # מיתיבי, איתיביה, מתיב

המשנה בהקשר של הפרק והמסכת

להבין את מקומה של המשנה בסידורה בפרק וכן את מבנה הפרקים במסכת.

עקרון יסוד:

המשנה נכתבה כחלק מחיבור הלכתי שלם. היו לעורך המשנה שיקולי דעת בארגון הפרקים במסכת ושל המשניות בפרק; שיקולי דעת הקשורים לתכנים של המשניות ושיקולי דעת הקשורים לטכניקה של שינון וזכירה.

מטרות

1. התלמיד יבין את משמעות המבנה של הפרקים במסכת
2. התלמיד יבין את משמעות סידור המשניות בפרק:
 - א. משניות המסודרות בפרק כאמצעי לשינון וזכירה
 - ב. משניות המסודרות בפרק בסדר תוכני
3. התלמיד יזהה מבנים שונים של פרקים
4. התלמיד יבין את מיקום המשנה בפרק בהקשר למבנה הפרק

מיומנויות

5. פיתוח יכולת הבנת סדר המשניות בפרק

פריסה לפי שכבות גיל		
שנה ג-ד	שנה ה-ו	שנה ז-ח
2, ב. עמידה באופן כללי על תוכנו של הפרק	1-5	כנ"ל במבנים מורכבים יותר.

5. פרשנות והיסק

הישג זה כולל צירוף ההבנה והכישורים שנרכשו בארבעת ההישגים הקודמים המאפשרים פרשנות והיסק במשנה הנלמדת. יכולת זו מתבטאת בעיקר בפעילויות הבאות: פרפרזה, הסבר, סיכום, השוואה..

עקרונות יסוד

- א. המשנה והגמרא נכתבו בתמצות, לעתים יש להוסיף משפטים כדי להשלים את המשמעות.
- ב. כל משנה, לקט של משניות, וסוגיה תלמודית מציגים נושא מסויים. לא תמיד הנושא כתוב במפורש במשנה.
- ג. לכל דין במשנה יש טעם. אך לרוב הוא לא נכתב במפורש
- ד. כל מחלוקת כלומר חילוקי דעות בין תנאים או אמוראים מתבססת על עקרון יסודי. ניתן להבחין בנקודות בהן קיימת הסכמה ובנקודות בהן יש חילוקי דעות.
- ה. המשנה והגמרא יכולה להתפרש באופנים שונים באמצעות פרשני התלמוד.

מטרות

1. התלמיד יסכם במילים שלו את המשנה/סוגיה
2. התלמיד ישלים במילים שלו את הרעיונות שאינם מפורשים במשנה/סוגיה
3. התלמיד יזהה את נושא המשנה ואת הנושא המשותף ללקט משניות וכן בסוגיה תלמודית
4. התלמיד יזהה במשניות את העדר הזכרת הטעם בצורה מפורשת ויכיר את הכלים לאיתור הטעם
5. התלמיד יגלה את העיקרון שעומד בבסיס המחלוקת
6. התלמיד יזהה את הנקודות בהן יש הסכמה והנקודות בהן חולקים התנאים והאמוראים
7. התלמיד יפתח יכולת להבין את פרשניה הבסיסיים של התלמוד בעיקר במקרה של אי בהירות לגבי אופן הבנתה
8. התלמיד ישווה בין הפרשנים של המשנה/גמרא
9. התלמיד יערוך השוואה בין מקורות שונים בנושא היקפי כמו ערכים, מושג הלכתי, מושגי לימוד וכד'. (לדוגמא: השוואה בין משניות שבהן הדין הנלמד הוא מהמושג דיוק, השוואה בין משניות העוסקות בערך של כבוד חכמים וכד')

מיומנויות

10. יכולת ניסוח המשנה/סוגיה במילים אחרות
11. יכולת זיהוי והשלמת רעיונות שאינם מפורשים במשנה/סוגיה
12. יכולת ניסוח נושא/כותרת למשנה/ללקט משניות/סוגיה
13. יכולת השערה וביסוס טעמי הדינים שבמשנה
14. יכולת השוואה בין דעות במחלוקת תנאים/אמוראים בהתייחס לבסיס המחלוקת
15. יכולת לזהות צורך בפנייה לפרשנות
16. יכולת פענוח של פרשני התלמוד
17. יכולת השוואה בין פרשנים
18. יכולת השוואה בין מקורות שונים

פריסה לפי שכבות גיל

שנה ג-ד	שנה ה-ו	שנה ז-ח
1,3,4,6,10	1-16	1-18

6. ערכים ורלוונטיות

במסגרת הישג זה התלמידים ילמדו לזהות את הערך המרכזי העומד בבסיס המשנה/סוגיה תלמודית ויתבוננו במשמעותו של ערך זה בחייהם

עקרונות יסוד

- א. התורה היא תורת חיים ומכל פרט שבה ניתן להשליך תובנות לחיים.
- ב. דרך לימוד התושב"ע ניתן לקבל את ההדרכה לניהול חיים יהודיים משמעותיים. לימוד הערכים הופך את הלימוד למשמעותי ומסייע לתלמיד להתחבר ולהפנים את תכניו.
- ג. בלימוד משנה וגמרא באים לידי ביטוי מסרים חינוכיים העומדים בבסיסה והמזינים אותה שאותם ניתן ללמוד אגב לימוד הנושא. בלימוד הערכים נתייחס למרכיבים הבאים:
 - הערך העולה מהנושא שבו דנים.
 - הערך העומד בבסיס הדיון/מחלוקת.
 - הקשר בין הערך המרכזי לפרטי המשנה/ הסוגיה

מטרות:

1. התלמיד יבין שהתורה היא תורת חיים והיא מקור להשראה והנחייה להתמודדות בכל תחומי החיים של כל אחד בכל תקופה
2. התלמיד יאתר את הערך המרכזי העולה מהתוכן הנלמד (לדג': ערך ההודיה בנושא התפילה, לקיחת אחריות בהלכות נזיקין וכד')
3. התלמיד יתבונן במשמעות של הערך הנלמד לחייו היומיומיים

פריסה לפי שכבות גיל

שנה ז-ח	שנה ה-ו	שנה ג-ד
1-3	1-3	1,3
	השינוי יתבטא בעומק של הטיפול בערך (מיומנויות דיון, ביטוי ההשתמעות של הערך באופן יצירתי)	